

"አግኦዲያውነት"፤ አንፈት መግኢ ዘበን ወይስ ጉዕዞ ንድሕሪት?

ተዛረብቲ ትግርኛ ኣብ ቀርኒ ኣፍሪካ ግኑን ስልጣን ኣክሱም ብምህናዳም ኣብ ዓለም ዝፍለጡ ህዝቢ እዮም። እዞም ህዝቢ ኣብ መወዳእታ 19 ክፍለ ዘበን ኣብ ትሕቲ ክልተ ዝተፈላለዩ ሃገራት ንክመሓደሩ ከም ዝተገደዱ ይፍለጥ። እዚ ዝኾነሉ ከዓ ድሕሪ ስዕረት ፈተነ ባዕዳዊ መግዛእቲ ጣልያን ሃፀይ ምኒሊክ ካብ ፍብ መረብ ንደቡብ ዘሎ መሬት ትግራይ ኣብ ትሕቲ ግዝኣቶም ንክፀንሕ ካብ መረብ ንሰሜን ገፁ ዘሎ ድማ ብጣልያን ንክግዛእ ስለ ዝተስማዕምዎ እዮ። ንምንታይ ከምዚ ዓይነት ስምምዕ ከም ዝፈፀሙ ንተመራመርቲ ታሪኽ ንግደፈሎም። ምክፋል ናይዚ ህዝቢ ዘይተውሓጠሎም ብኸልቲኡ ሸነኽ ዝነበሩን ዘለውን ወገናት እቲ ህዝቢ ከም ቀደሙ ብሓደ ክኾነሉ ዝኸእል መንገዲ ምንዳዮም ኣይተረፈን።

ኣብዚ እዋን ናይዞም ቅድም ኢሎም ዝነበሩ ፈተነታት መቐፀልታ ዝመስል ኮይኑ ግን ብትሕዝትኡን ኣዋግእነቱን ብዙሓት ሕቶታት ንኸልዓሉ ዘገድድ "አግኦዲያውነት" ዝብሃል ምንቅስቃስ ይርእ ኣሎ። እዚ ምንቅስቃስ ዋላ'ኳ ቁፅሮም ብዕሊ ምፍላጥ እንተዘይተኸኣለ ኣብ ኢትዮጵያ፣ ኤርትራን ካልኦት ሃገራት ዓለምን ኣብ ዝርከቡ ተጋሩ ዝተወሰኑ ሰዓብቲ ከም ዘፍረዩ ዘመላኹቱ ተርእዮታት ኣለው። እዚ ምንቅስቃስ ንክህሉ ምክንያት ክኹኑ ካብ ዝኸእሉ ጉዳያት ገሊኦም እቶም ተዛረብቲ ትግርኛ ናብ ክልተ ካብ ዝተኸፈልሉ እዋን ጀሚሮም ዝነበሩ ምዃኖም ጥርጥር ዮብሉን። ንኣብነት ተዛረብቲ ትግርኛ ብሰንኪ መግዛእቲ ኣብ ክልተ ምክፋሎም ንዝተፈላለዩ ሓሳረ መከራታት ክቃልዑ ከም ዝገበረን ኣብ ክልተ ምምቃሎም ዓርሶም ናይ ምክልኻል ዓቕሞም ንክዳኸም ኣበርክቶ ከም ዝገበረን ካብ እዋናት ዘውዳዊ መግዛእቲ ጀሚሩ ዘልዕልዎ ዝነበረ ጉዳይ እዮ።

ድሕሪ 1990 ዓ.ም. ድማ ብኸልቲኦም ጎንታት መረብ ዝርከቡ ተዛረብቲ ትግርኛ ዋላ ከም ጎረቤት እውን ብሰላም ምንባር ዘይምክኣሎም ኣዝዩ ከሕዝኖምን ከጨንቆምን ከም ዝኸእል ግሁድ እዮ። ኣብዚ ቐረባ እዋናት ኣብ ውሽጢ ኢትዮጵያ ዝርከቡ ተዛረብቲ ትግርኛ ኣብ ገለ ገለ እዋናት መዕረፊ ድሕሪታት ናይ ዝወለድዎም ስጉምታት ምዃኖም ኣብ ኤርትራ ዘለው ድማ ባዕሎም ተቓሊሶም (ናይቶም ካልኦት ህዝብታት ኣበርክቶ ከም ዘሎ ኾይኑ) ዘምፅእዎ ስርዓት ዘብፀሐሎም ዘሎ ረዚን ቢደል ነቲ ምንቅስቃስ ተወሳኺ ሓይሊ ክኾኖ ከም ዝኸእል ምግማት ይከኣል እዮ። እቶም ተርእዮታት እቶም ኣብ ኢትዮጵያ ዘለው ለካ ሕዚ እውን ብመንነትና ጥራሕ እንጥቀዑ ሃገር እዩ ዘለና ኢሎም ንክሓስቡ ዝደፋፍኡ እዮም። ካብዚ ሓሊፉ እውን ማእኸላይ መንግስቲ ሕዚ እውን ቅድም ኢሉ ዓብላላይ ዝነበረ ቋንቋ፣ ባህልን መንነትን ዝዕብልሎ እዩ ኢሎም ንኸርድኡ ናይ ምግባር ተኸእሎ ኣለዎም። እቶም ኣብ ኤርትራ ዘለው ድማ ምግንጻል ካብ ኢትዮጵያ ጥራሕ ፀገማቶም ከም ዘይፈትሐሎምን ካሊኦ ዝተፈለዩ ነገር ንክፍትኑን ዘበረታትዕ እዮ። እዚኦም ኩሎም ተደሚሮም እቲ ኣግኦዲያውነት ዝተብሃለ ምንቅስቃስ ዋላ ንውሓዳት እውን እንተኾነ ንክፀሉ ዕድል ዘመቻቸው እዮም።

ኮይኑ ግን ኣግኦዲያውነት ናይ እማን ምምሕዳራውን ፖለቲካውን ፀገማት ተዛረብቲ ትግርኛ ዝፈትሕ ኣንፈት ድዩ? ዝብል ሕቶ ብምልዓል ነቲ ምንቅስቃስ ብፅኑም ምፍታሽ ኣገዳስን እዋናውን እዮ። ተጋሩ ኢትዮጵያውያን ይኹኑ ተጋሩ (ትግርኛ ዝብሃል ብሄር ከም ዘዩሎ ፍሉጥ እዩ) ኤርትራውያን እዘን ኢትዮጵያን ኤርትራን ዝተብሃላ ብኸንደይ ቃልስን መስዋእትን ዝተፈጠሩ ሃገራት ብምፍራስ ከም ኣበሃህላ በዓል ተስፋ-ፅዮን እንተኾይኑ ተኸተልቲ እምነት ኦርቶዶክስ ተዋህዶ ጥራሕ ዝኾኑ ሰባት ዝነበሩላ ሃገር ኣግኦዲ ምምስራት ድዩ እቲ ትክክለኛ መቃሊሲ ኣንፈት? ምምስራት ተጋሩ ጥራሕ ዝዓብለሉዎ ሃገር ዝደልዩ ሰባት ኩሎም ምስ ጫፍ ዝረገፀን ፋሽስታውን ሓሳብ በዓል ተስፋ-ፅዮን ከም ዘይስማዕምዎን ኣፈላላይት ሃይማኖት ይኹን መሰል

ውሑዳት ከኸበር ከም ዘለዎ ዝምጉቱ ደገፍቲ እቲ ምንቅስቃስ ከም ዘለውን እዚ ፀሓፊ ይርዳእ እዩ። እንተወሓደ ግን ኩሎም ደገፍቲ እዚ ምንቅስቃስ ተጋሩ ጥራሕ ዝዕብልልዎ ሃገር ክትህሉ ከም ዝደልዩ ግልፂ እዩ።

እምበኣርከስ ምንቅስቃስ ኣግኣዝያውነት ዘዋፅእ ኣንፈት መግኢ እዎን ወይ ከዓ ጎዳኢ ኣንፈት ጉዕዞ ንድሕሪት ምጂኑ ቅርብ ኢልና ንመርምሮ። ድሌት ምምስራት ሓደ ብሄራዊ መንነት ጥራሕ ዓብላሊ ዝኾነሉ ዓዲ ካብ ክልተ ከደናግሩ ዝኸለሉ ኮይኑ ግና ግጉያት ወይ ከዓ ማይ ዘይጃፅሩ መበገስታት ከምንጩ ይኸእል። እቲ ቐዳማይ መበገሲ ህልም ዝበለ ትምክሕቲ ዝወለድ ንሕና (ቋንቋ፣ ባህልን መንነትን ወዘተ. ሓዊሱ) ካብ ካልኣት ዝበለፅና ኢና ስለዚ ንበይንና እንተንኸውን ክሓፈፈልና ኔሩ እዩ ዝብል እንትኸውን እቲ ኻልኣይ ድማ ኣፈላላይታ መንነት ኣብ ዘለወን ሃገራት ንኩብር ስለ ዘለና ኢና እዚ ኹሉ "መከራ" እንረክብ ዘለና ዝብልን ናይ ቋንቋ፣ ባህሊ፣ ሃይማኖት ወይ ዘርኢ ምምስሳል ስጡም ሓድነትን ፍቕርን ኢሉ እውን ምዕባለ ከም ዘውሕስ ዝኣምንን ገርሂ ሓሳብ እዩ።

እቲ ቐዳማይ መበገሲ ግጉይ ምጂኑ ንምርዳእ ብዙሕ መብራህርሂ ዘድልዩ ኣይኮነን። ንኹሉ ሰብ ናይ ባዕሉ ቋንቋ፣ ባህሊ ወይ ሃይማኖት እቲ ብቐረባ ዝፈልጦን ዝፈትዎን ክኾን ከም ዝኸእል ይግመት። ኮይኑ ግን ኩሎም ብምኽንያት ዝኣምኑ ሰባት ኩሎም መግለፂ መንነታት ነናይ ባዕሎም ጥንካረታትን ፅባቕታትን ከም ዘለዎም ንምርዳእ ፃት ኣይወስደሎምን። ስለ ዝኾነ ድማ "ንሕና ፍሉያት/ስልጡናት ኢና" ካልኣት "ድሑራት/ቀቢላታት/እንዳታት" እዮም እናበልካ ካሊ ወይ ዝተፈለየ መንነት ንዘለዎም ሰባት እናመራሳሕኻ ናይ በይንኻ ዓዲ ክህልወካ ከም ዝግባእ ምስባኽ ኣብ መበል 21 ክፍለ ዘበን ዝኸይድ ኣይኮነን። በዚ መንገዲ እዚ ዝተመስረተ ሃገር ናበይ ከምርሕ ከም ዝኸእል እውን ታሪኽ እኹል ትምህርቲ ይህበና እዩ። ኣነ ብሉፅ እዩ፣ ከማይ የለን፣ ናተይ ህዝቢ ስልጡንን ብሉፅ መንነት ዝውንን እዩ ወዘተ. ብዝብሉ ጃህራታት ሃገራት ክመርሑ ዝፈተኑ ኣካላት መወዳእትኦም እንታይ ከም ዝኾን ካብ ጀርመን ኣብ ዘበነ ናዝን ካብ ጃፓን ኣብ ዘበነ ጦረኛታትን እኹል ትምህርቲ ምርካብ ይከኣል እዩ። ከምዚ ዓይነት ሓሳባት ፍደኦም ንመራሕቲ ጥራሕ ዘይኮነስ ንህዝብታት እውን ዝተርፍ እዩ።

እቲ ብቋንቋ፣ ብባህሊ፣ ብሃይማኖት፣ ብዘርኢ ወይ ካሊ መግለፂ መንነት ሓደ ኣብ ዝኾነ ዓዲ እንተንኩብርስ ምቕሰንና፣ ምማዕበልና ወዘተ. ዝብል ኣተሓሳስባ እውን ኣዝዩ ካብ ነባራዊ ሓቂ ዝርሓቕ እዩ። ምምስሳል መንነት በይኑ ዋሕስ ሰላም ወይ ዕብየት ክኸውን ከም ዘይኸእል ብኣዝዮም ብዙሓት ክልሰሓሳባትን ተግባራዊ ኣብነታትን ዝተረጋገፀ ሓቂ እዩ። ዘላቂ ሰላምን ልምዓትን ውሑስ ዝኸውን ዲሞክራሲ፣ ፍትሕን ሰናይ ምምሕዳርን ከስፍኑ ዝኸለሉ ትካላት መንግስቲ ኣብ ሓደ ዓዲ ክህልው እንተኸእሉም እዩ። ዋላ ምምስሳል ቋንቋ፣ ባህሊ፣ ሃይማኖት ወዘተ. ይሃሉ ዲሞክራሲን ፍትሕን እንተተረጋገፀምን ቅጥፈት፣ ምጉጅጃል፣ ብዕልግናን ካልኣት መግለፂ ስእነት ጥዑይ ምምሕዳር ዝኾኑ ተግባራት እንተነገሶምን ከባቢ፣ መደብ ወዘተ. እውን ግዙፋት መፈላለይቲ ጉዳያት ኮይኖም ሰላም ሕርሚ ንክኸውን ዕብየት ንቐልቁል ንክጉዳዝን ዘይገብርሉ ምኽንያት የለን።

ዋላ እቶም ልዕል ኢሎም ዝተቐመጡ ሓቕታት ንጎረ ንግደፎም እሞ ተጋሩ ኢትዮጵያውያንን ኤርትራውያንን ናብ ከምዚ ዝበለ መማረፂ ቅድሚ ምእታዎም ካሊ ዝሓሸ መማረፂ ክህልዎም ኣይኸእልን ድዩ? ቅድሚ እዚ ሕቶ ምምላስና ክንዝክሮ ዘለና ሓቂ ተዛረብቲ ትግርኛ ስርዓት ደርጊ ንምውጋድ ዝኸፈልዎ ናይ ሂወት፣ ኣካል፣ ስነልቦና፣ ንብረትን ካልኣት ኣማራጺ ዕድላትን ዋጋ (ናይቶም ካልኣት እውን ብልክዑ ከይተረሰዐ) ኣዝዩ ረዚን ምጂኑን ኢትዮጵያን ኤርትራን እዚ ሕዚ ሒዞንኦ ዘለዎ ቅርፂ ንክሕዛ እቲ ወሳኒ ግደ ዝተገወተ ምጂኑን እዩ። እሞ እዚ ህዝቢ ዝኾነ ሃገራት ኣፍሪራ እታ ኣግኣዚ ዝተብሃለት ንሱ ጥራሕ ዝዕብልላ ሃገር ንምፍግር ከድኣ ክንደይ ዋጋ ክሕተት ይኸውን? እቲ ግምት ንኣንባቢ ክሓድን። ቀሊል ከም ዘይኸውን ግን ርዱእ ይመስለኒ።

ከምቲ ኣብ እዋን ዕጥቃዊ ቃልሲ ብኹሉ ሸነኽ ዘለው ተጋሩ ዝኸፈልዎ ዓይነት ዋጋ (መስዋእቲ) ክኸፈል ዝግበኦ ሓደ ዓብይን ቅኑዕን ዕላማ እንትህሉን እቲ ዕላማ ክሳኽዎሉ ዝኸእል ካሊእ መማረፂ ክሰኣን እንከሎን ምዃኑ ፍሉጥ እዩ።

እዚ ናይ ኣግኣዝያውነት ምንቅስቃስ ግን ብመንፅር ዕላማ ይኹን ብመንፅር ካሊእ ዝሓሸ መማረፂ ምህላው ክርእ እንከሎ ዘዋፅእ ኣንፈት ከም ዘይኮነ ብቐሊሉ ዝብፀሐሉ እዩ። ምኽንያቱ ከዓ ዘላቂ ሰላምን ዕብየትን ንምርግጋፅ ኣብዚ ሕዚ እዋን ዘሎ ኩነታት ዓለምና ዝጠልቦ ኣንፈት ዕብየትን ሰላምን ምትሕቕቕፍ፣ ምትሕብባር፣ ሰሉጥ ምንቅስቃስ ኣቐሑን ሰባትን ምርግጋፅ እምበር ምብጥጣስን ናይ ባዕልኻ ፀብብ ሓፀር ምሕፃርን ኣይኮነን። ስለዚ እዘን ክልተ ሃገራት ኣፍሪስካ ካሊእ ሃገር ምምስራት ዝሓቶ ዋጋ ከም ዘለዎ ኮይኑ ዋላ ይኹን ወይ ቀሊል እዩ እንተዝብሃል እውን ናይ መወዳእታ ውፅኢቲ ባህግታት ተዛረብቲ ትግርኛ ከዕግብ ዘይኸእል ካብ ምዃን ዓዲ ዝውዕል ኣይኮነን። ምኽንያቱ እዚ ህዝቢ ክጥቀም ዝኸእል እተን መሪር ዋጋ ከፊሉ ዝፈጠረን ሃገራት ብምፍራስን ካሊእ ሃገር ብምፍጣርን ዘይኮነስ ክልቲኣን ንክሓብራ ብምስራሕ፣ ካብኡ ሓሊፉ እውን ካልኣት ጎረብቲ ሃገራት ዝሓዘ ስሉጥ ኢኮኖሚያዊ ምንቅስቃስ ዘረጋግፀ ሕብረት ንክፍጠር ናይ ባዕሉ ብፅሒት ብምፅዋት እዩ።

ብኻሊእ ኣገላልፃ ተዛረብቲ ትግርኛ ኣብ ዝሃልዉ ይሃልዉ ካብ ዝተበጠጠሰት ኢትዮጵያ ትኹን ኤርትራ ወይ ድማ ንሳቶም ጥራሕ ዝነብሩላ ብኣንፃራውነት ንኡሽተይ ሃገር ክጥቀምዎ ዝኸእሉ ጥቕሚ ምስ ክልቲኣን ሃገራት ንክሓብራ (እንተተኸእሉ ካብኡ ብላዕሊ ዝኾነ ሕብረት እውን ንክፍጠር ምስራሕ) ብምቅላስ ምስ ዝርከብ ጥቕሚ ፈፂሙ ዝወዳደር ኣይኮነን። ካብታ ንሶም ጥራሕ ዝነብሩላ ዓዲ ዝርከብ ጥቕሚ ካብ ምጥቃም ደኣ ዋላ ግዝያዊ ስእነት ሰላምን ሰናይ ምምሕዳርን ዝወለደም ዓንቀፍቀፋት እንተሃለው በዚ ሕዚ ዘሎ ቅርፂ እተን ሃገራትስ መን ከይኸልእም? ተዛረብቲ ትግርኛ ብሓፈሻ ከዓ ኩሎም ህዝብታት ዝጥቀሙ ሰፊሕ ዕድል ምንቅስቃስን ንግድን ብኻሊእ ኣበሃህላ ሰፋሕቲ ሃገራትን ሕብረታትን ምስ ዝህልዉ ምዃኑ ንማንም ክስወር ዝኸእል ሓቂ ኣይኮነን። ስለዚ እቲ ትኸክለኛ መቃለሲ ኣንፈት ህድማ ናብ ኣፈላላይ መንነት ዘይርአየሉ ዝዛ (ንሱ እውን እንተተሳኸዎ) ዘይኮነስ ምርብራብ ኣብ ምህናፅ ሰፊሕን ብዙሓት ዕድላት ኢኮኖሚ ዝፈጥር ዝዛን እዩ ክኾን ዝግባእ።

እዚ ክበሃል እንከሎ ግና ተዛረብቲ ትግርኛ ኣብ ዝሃልዉ ይሃልዉ ፍትሓውነቱ ዘይኣምንሉ ጉዳይ፣ ባህሎም፣ ቋንቋእም፣ ታሪኽም፣ ስነ ልቦነእም ወይ ካሊእ መግለፂ መንነቶም ዝፀቕጥ ኣሰራርሓ፣ ተግባር ወይ ሓይሊ እንተሃልዩ ብሙሉእ ወንን ውዳበን ከምኡ እውን ናይ ፍልጠትን ናውትን ዕጥቂ ኪቃለስዎ ከም ዝግባእ ጥርጥር የብሉን። እዚ ኣንፈት እዚ ምኽታል እዩ እቲ ሓቀኛ መረጋገፂ ረብሓ ህዝቢ። ናይ ዓለም ዕብየት ዝፈጠሮ ፀጋ ተጠቂምካ ስሉጥን ዘላቕን ሰላምን ዕብየትን ምርግጋፅን መንነትካ ምዕቃብን እናተኸኣለ እንታይ ኣምፅኦ ህድማ ንድሕሪት?

ሰሰናዩ ንኣኹም!

መስከረም 2010 ዓ.ም.

ፃድቃን ኣ. መ.

ንርእቶታትኩም፡ ethiotenestalech@gmail.com